

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum

In Duos Libellos Partitum

De Decimis, oblationibus, Sepulturis, bonis Parochorum, aliisque scitu
utilissimis materiis

Engel, Ludwig

Salisburgi, 1668

§. 5. De Consuetudine.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40891

286 Pars V. Miscell. Caput I.
& Civile discepantia sit, inferius in
§. 6. dicemus. Demum consuetu-
do præsertim secundum quam jam
aliquando in contraditorio judica-
tum est optima legum interpres cen-
serur l. si de interpretatione 27. ff. de
legibus.

Dispensatio est relaxatio legis in
aliquo speciali casu, vel particulari-
bus personis publica authoritate fa-
cta, hæc regulariter illi tantum com-
petit, qui supra legem est, scilicet Le-
gislatori vel successori ejus, inferio-
ribus tamen etiam non nunquam
vel ex speciali privilegio, aut conve-
tudine, aut ex præsumpta mente su-
perioris ob magnam causam & dati
morali impossibilitate superiori
ad cundi conceditur.

§. V.

DE CONSuetUDINE, SUMMARIA.

1. Consuetudo ius non scriptum.
2. Differt à traditione & prescriptione
ibi cur Deus toleret Iudeos.
3. Consuetudo triple.

4. Ad Consuetudinem requiritur actuum frequentia, sufficiunt tamen extra judiciales.
5. Debet esse rationabilis.
6. Quanto tempore introducatur consuetudo, & quo sensu dicatur prascripta.
7. An & qualis consensus superioris in consuetudine desideretur.
8. Consuetudo non debet interrumpi.
9. Debet esse circa talia, que possideri possunt.
10. Qualiter tollatur consuetudo, & quid operetur clausula: nulla obstante consuetudine.

Dicitur consuetudo ait Juris &
Conf. in l. 33. ff. de LL. pro jure
lege in his, quae non ex scripto descen-
dunt observari solet. & Isidorus in c. 5.
diff. I. consuetudo, inquit: est jus quod-
dam moribus institutum, quod pro lege
suscipitur. Est igitur consuetudo jus
non scriptum de moribus hominum
tractum. Non tamen repugnat con-
suetudini, si ex post facto in scriptu-
ra redigatur, prout jus feudale adhuc
hodie consuetudinarium dicitur, &
illi libri feudorum, qui in Corpore Iu-
ris Civilis habentur, consuetudines

fere

288 Pars V. Miscell. Caput I.

feudales appellantur: sufficit enim, num
quod tale jus in primo sui initio non dehis-
ex scripto, sive præcepto alicujus le-
gislatoris, sed ex usu, & moribus de-
scenderit, neque postea tanquam no-
va lex per aliquem legislatorem præ-
ceptum sit.

2. Differt consuetudo à traditione, nitus
quod illa regulariter introducat & volueret
constituar novum jus, hæc verò super gelica
ponat jus antiquum, & potius vices gens
promulgationis subeat: cujusmodi suam
fuit illa, quæ circa jus divinum & laicæ à Mo-
ras leges ab Apostolis & Ecclesia ac moniu-
cepimus. tenete traditiones ait Apo-
stolus 2. ad Thessalo c. 2. quas didici-
sis, sive per sermonem nostrum, sive si alii
per litteras. unde graviter errant ha-
retici, qui traditiones Ecclesiæ con-
temnunt, libenter enim ab ipsis au-
direm, quomodo sacra Biblia esse sa-
cram Scripturam à Deo descendens. ut per
tem aliter, quam ex traditione proba-
re possint. in ipsa quidem sacra Scri-
ptura saepius ita legitur: hæc dicit de partici-
minus, verbum domini fiat in aeterno a-

enim, num &c. si quis tamen (quod absit) io non de his ipsis verbis dubitaret, sanè pri- ujus lema probatio ex traditione petenda bus de- foret, nam utique hæretici ex ore Dei iam no- ea non audiverunt, *vide etiam Zœf.* em præ hoc tit. n. 15. Hinc plane credibile est, quod Deus gentem judaicam non pe ditione, ritus deleri, sed toto orbe dispergi luet & voluerit, cum ritus Judaici Evan- erò sup. gelicam veritatem ad umbrant, & us vices gens judaica, quæ ita constanter jusmodi suam progeniem, & traditiones suas m & sa. à Mose & patriarchis derivat, testi- flesia ac monium assiduum præbeat S. Scri- uit Apo. puræ, ne ab atheis hominibus tan- es didic: quam figmentum explodatur. quid um, sive est aliud hodie gens ista, ait D. August. ranthæ contra Faust. c. 23. nisi quædam scri- fia con-maria, bajulans legem & prophetas ad ipsiis au- testimonium assertio-nis Ecclesie, ut nos e fle sa. honoremus per Sacra-mentum, quod nun- cendens sit per litteram.

proba. Differt quoque consuetudo à præ- 2
tra Scriptio-ne, quod hæc sit inter privatas dicitur particulares personas, cum unius da- in æterno alterius lucro, illa vero sit usus
nam

N & ob.

290 Pars V. Mi. Caput I.

& observatio totius populi vel com-
munitatis cum æquali omnium da-
mno vel luero, licet interim etiam
consuetudo alicubi dicatur præscri-
pta, de quo tamen inferius dicemus

Est autem consuetudo triplex, una
secundum legem, quâ lex superioris in-
usum deduciter c. in istis §. leges di-
4. vel inter diversas interpretationes
quæ ad illam legem adferri possent a
certum modum observatur, in qua
locum habet, quod dicitur, consue-
tudinem esse optimam legum inter-
pretem l. si de interpretatione 37. en-
l. seq. ff. de legib. altera præter legem
procedens in illis casibus, qui à ju-
scripto decisi non sunt. Tertia con-
legem, quâ lex scripta vel utru non
cipitur, vel recepta denuò abrogata
& tollitur. Non obstat c. 2. c. dicta
dist. II. lex 2. C. quæ sit longa consue-
ta in quibus consuetudo legi repro-
gnans reprobari videtur: nam inter-
pretatio istorum textuum potest
mi ex c. cum tanto. II. hoc tit. con-
suetudo longæva, inquit ibidem Ponti

vel com- licet non sit vilius autoritatis, non ta-
ium da- men est usque adeo valitura, ut juri
um etiam positivo debeat præjudicium generare,
præscr- nisi (hic notetur interpretatio) sue-
dicemus rationabilis, vel legitimè præscripta.
plex, una Porrò ad consuetudinem præter &
perioris contra legem (nam de illa, quæ se-
leges di- cundum leges est, parum difficultatis
etatione esse potest) sequentes conditiones te-
possent possent
r, in qu- quituntur, primò quod actus, ex qui-
, consu- bus indicitur consuetudo fuerint
um inter sèpius frequentati, & ita notoriæ, ut
e 37. in majoris partis populi notitiam de-
æter lege- venerint l. i. C. quæ sit longa consuet.
Panormi. in c. ult. b. t. Quotnam au-
qui à ju- tem actus ad inducendam consue-
tudinem desiderentur, non est una
omnium sententia. Pletique cum
abrogata lex actuum pluralitatem requirat in
c. 2. c. dicta l. i. pluralis autem locutio in
iga conve dubio ad duo restringatur. c. pluralis.
egi rep. 40. De R. I. in 6. duos saltem actus
nam inter necessarios statuunt.

potes- Sed rectius id arbitrio Judicis
tit. con- teliqvitur, qui, cum de consuetu-
n Ponti- dine quæstio movetur, ex qualitate

N 2. actu-

292 Pars V. Miscell. Caput I.

actuum judicare debet, an majori con-
parti populi innotuerint, & ita qui-
dem, ut non tantum aliqui, vel si in-
guli actum resciverint, sed ut etiam intro-
alii de populo aliis non contradicen-
tibus eundem actum imitati fuerint.
Quod satis colligitur ex dicta l. i. ibi
probatis his, quae frequenter servatae
sunt causa cognita statuet &c.

Item queritur, an tales actus debe-
ant esse in contradictorio iudicio ob-
tenti rationem dubitandi facit l. cum dam
de consuetudine 34. ff. de legib. cum nam
consuetudine, ait ibidem Juris Consilio, quae
confidere quis videtur, illud explorare terbi-
dum arbitor, an etiam contradictione
aliquando iudicio firmata sit. Nihilo quod n
minus verius est extra iudiciale c. 2. c
actus sufficere, quia etiam in his contudo
sensus & usus populi verificatur iuri na
Dicta autem lex 34. loquitur de con- adeo q
firmatione non de introductione con- cult.
suetudinis, id est, quod allegans con- jure
suetudinem, quam alias tanquam in Sac-
rem facti per testes probare deberet, similia
relevetur ab onere probandi, si talis conf

601

majori consuetudo jam aliquando in iudicio ita qui recepta, & pro ea judicatum sit. Imò vel sim si indifferenter actus judiciales ad ut etiam introducendam consuetudinem radicen quererentur, tunc jure civili lapsu 10. fuerint annorum consuetudo contra legem l. i. ibi introducei non posset, quia sententiæ servatae judiciales contra legem latæ sunt ipso jure nullæ, & possunt usque ad 30. annos nullitatis argui.

Secundò requiritur ad introducen-
dam consuetudinē, ut sit rationabilis,
nam & consuetudo præcedens, & ra-
tis Consilio, quæ illam suasit custodienda est, re-
explorari teribit Imperator in sæpe dicta l. I. C.
Nihilo quod non ratione ff. de LL. c. ult. hoc tit.
judiciale c. 2. eodem in 6. Ea autem consue-
tudo rationabilis non est, quæ vel
rificatur juri naturali, aut divino adversatur;
de con adeoque periculum salutis inducit d.
one con cult. hoc tit. c. fin. de præscript. vel
gans con jure canonico reprobatur, pro ut
canquam in Sacris Canonibus sæpius hæc vel
deberet similia verba leguntur; nulla obstan-
, si talis consuetudine, quæ potius corruptela

294 Pars V. Miscell. Caput. I.

est dicenda, c. cum Venerabilis 7.
tit. c. i. eodem in 6. vel ad peccandum
occasione & viam aperit. c. ex pa-
te. cum suo summario hoc tit. c. final-
de præscript. vel denique Ecclesi-
aut aliás communi Reipublicæ uti-
litati perniciosa est. Dices, o-
mnem consuetudinem contra legem
introductionem esse irrationalēm, ho-
ipso, quod lex debeat esse ration-
bilis, & proinde quod contra legem
rationabilem inducitur, irration-
abile censeri debeat. R. hoc argu-
mentum solvendum esse ex iis, quae
superius de Constitutionibus de
agatione legum diximus, quod nim-
rum omnis lex debeat esse ration-
bilis secundum considerationes
circumstantias ejus temporis, quae
fertur & secundum mores certi-
tatem populi, non autem quod debe-
at esse rationalis secundum omnes
considerationes & circumstantias eti-
am in futurum emergentes, secundum
omnes populos. videlicet
textus in c. alma mater de sententia

com. in 6. in Extravag. un. Ioann.
 22. de torneamentis, & in extra-
 vag. 2. & 3. de verb. signif. Dices
 iterum, in c. fin. hoc tit. ait Gregorius
 Papa, quod consuetudinis non sit vilius
 auctoritas, non tamen validura contra
 legem, nisi sit rationabilis &c. si con-
 suetudo rationabilis, non est, inquires,
 auctoritatem aliquam habere non
 potest, si sit rationabilis, hoc ipso etiam
 contra legem valebit, consequenter vel
 priora vel posteriora verba citati c.
 gratis & superflue ponuntur. Di-
 versas solutiones ad hanc objectio-
 nem adserit Glossa in dicto c. fin. in v.
 vilius auctoritas, & Panormi: in eodem
 c. fin. n. 4. mihi videtur fuisse sen-
 sus summi Pontificis, consuetudinem
 in prioribus verbis sumere latius pro
 quolibet usu longevo, qui ante co-
 gnitionem superioris habeat auctor-
 tam de facto apud eos, apud quos
 viget, non autem de jure, nisi sit ra-
 tionabilis. unde etiam propter illam
 auctoritatem facti, quam habet con-
 suetudo contra legem & dummodo

N 4 ejus

296 Pars V. Miscell. Caput I.

ejus irrationalitas, & peccatum manifestum ac notorium non sit) excusantur legis humanæ transgressores à poena fori externi, & plerumque etiam à reatu conscientiæ si communem obseruantiam & usum bona fide imitentur usquedum consuetudo (*de facto* nimirum talis) à superiori tanquam irrationalibilis tollatur. non male quoque dici potest, tali consuetudini *de facto*, addi nonnunquam per accidens aliquem legis effectum propter communem hominum utilitatem; veluti si confessarii sine approbatione Episcopi exponantur ab inferioribus prælatis secundum consuetudinem loci validè absolvant, etsi supponetur illa consuetudo esse tantum *de facto* talis, dummodo illius validitatem populus bona fide crederet, nec esset à superiori causâ cognitâ sublata, communis enim error jus facit arg. L. barbarius ff. de offic. pret. & dictum est superius p. 3. cap. I. n. 6.

Requiritur tertio ad consuetudi-

nem

nem constituendam diuturnitas tem-
poris, quo aliquid observatum vel
practicatum est. Sed circa hoc re-
quisitum distinguere oportet inter
statum *popularem* & *monarchicum*:
in statu *populari*, ubi summa imperii
& potestas leges ferendi est penes po-
pulum, certum tempus non requiri-
tur, sed sufficit populi consensus *l.*
de quibus. ff. de legebus. in Monarchia
autem statu, ubi superior populi est
Princeps & Legislator, de Jure *Civili*
sive præter, sive contra legem intro-
ducatur consuetudo *decennium* re-
quiritur. Neque hic distinguen-
dum est inter *præsentes* & *absentes*,
sicut in præscriptione, cum populus
vel civitas nunquam dici possit ab-
esse. De jure *Canonico* si *præter jus* in-
troducenda sit consuetudo *decem an-*
ni desiderantur, si *contra jus*, *quadra-*
ginta, sicut contra alia jura ecclesia-
stica *Gloss. in c. fin. Menoch. de arbit-*
cent. I. casu 83. consuetudo autem in-
terpretativa legis nec jure *Canonico*,
nec *Civili* certi temporis lapsum re-

§ N quis

quirit, sed sufficit actuum frequen-
tia secundum certam interpretatio-
nem practicata; veluti si dubitetur
in quibus consensus vel consilium
Capituli ab Episcopo requiri debe-
at, quod in jure non satis clarè ex-
pressum est. Menoch. d. l. n. 10. Pa-
normi. in c. cum dilecta, hoc tit. n. 7.

Cæterum consuetudo licet jure
Canonum dicatur præscripta in d. c.
ult. hoc tit. &c. 3. eodem in 6. id ta-
men in rigore accipiendum non est,
sed potius latè & impropriè, sicut de
jure civili potius consuetudo longa &
longeva vel diuturna, quam præscri-
pta dicitur, etenim in præscriptione
longi temporis ordinariè titulus re-
quiritur, & etiam in præscriptione
longissimi temporis, si jus resistat
præscribenti c. i. de præscript. in 6.
in consuetudine vero consensus po-
puli & rationabilitas consuetudinis
sive præter sive contra legem intro-
ducatur loco tituli est: quia illi titu-
li empti, donati, privilegii &c. ordina-
riè inter privatos tantum procedunt,

to-

toti autem populo hâc facile accommodari possunt. Imò tametsi lex haberet aliquam clausulam consuetudini adversantem V. g. nulla impo-
sterum valitura consuetudine &c.
tamen ex nova rationabili causa à Legislatore verisimiliter non prævi-
sa contraria consuetudo introduci posset; quia hæc ipsa clausula juris tantum humani & positivi est, uni-
versim autem contra legem huma-
nam consuetudo rationabilis admit-
titur in sâpe dicto c. ult. hoc tit. Pa-
normi ibidem n. 20. & 24. Deinde
etiam in præscriptione bona fides re-
quiritur, & nulla valet quanticunque
temporis absque bona fide præscri-
ptio c. ult. de præscript. sed cum bona fi-
des nihil sit aliud, quam ignorantia pro-
babilis juris alieni, consuetudo autem
contra jus & legem superioris etiam
ex certa scientia illius juris cæteris
paribus introduci possit Gloss. in dicto
c. ult. in verbo. præscripta. ideo bona
fides ordinariè non requiritur, sed ite-
rum supplet causæ rationabilitas. Il-

læ tamen leges, quæ sub peccato obligant, uti sunt leges festorum decimarum, jejuniorum &c. eatenus ~~br~~
nam fidem requirunt, ut transgressores talium legum à peccato excusentur, alias ex actibus illorum peccaminos nullा induceretur consuetudo. Unde in talibus vix aliter quam tempore immemoriali consuetudo intrudet potest, attendendo scilicet non actus primorum, qui legem fortassis culpabiliter non servarunt, sed sequentium, qui bona fide imitati sunt exemplum suorum majorum, supponentes, suos antecessores legitimam causam vel remissionem ad non servandam legem habuisse. Sylverbo consuetudo n. 12. & Panormi in c. 1. de Treuga & pace n. 4.

7 Quartò extra statum popularem requiritur consensus superioris; cum enim consuetudo sit lex, aliter quam cum autoritate ejus, qui habet protestatem legis condendæ introducere non potest. Sed hic queritur, in singulis particularibus casibus r*et*

quiratur scientia & tolerantia superioris, vel utrum sufficiat consensus ille generalis, qui in utroque jure in ipso titulo de consuetudine omnibus consuetudinibus rationabilibus datus est? Verius & communius receptum est, hunc generalem consensum sufficere, & consuetudinem etiam ignorantie superiore introduci posse: tum quod *in c. fin. hoc tit.* solum requiratur, ut consuetudo sit rationalis, & *præscripta, præscriptio* autem etiam contra ignorantem procedat; tum etiam ex textu *c. i. de constit.* *in 6.* ubi dicitur, quod Papa plerumque ignoret statuta & consuetudines locorum *Panorm.* *in eodem cap. fin. n. 13.* putant quidem aliqui, quod si sciente & paciente legislatore actus contra legem fiant, tunc minus spatium ad introducendam consuetudinem requiratur: sed id de lege aliquando *recepta* non admittit *Panorm. c. l. n. 14.* eo quod lex *recepta* debeat per *præscriptio-* *nem aboleri, scientia autem ejus, con-*
tra

tra quem præscribitur, de jure non minuat præscriptionis tempus. quo facit etiam textus in c. cùm jam dñum. de præbendis. quòd multa per patientiam tolerentur, quæ in iudicium deductæ tolerari non debebunt, admittit verò in c. 1. de Treuga & pace n. 4. vers. ego sic distinguerem &c. in lege recipienda, ita ut tunc non requiratur certum tempus, sed sufficiat binus aut trinus actus publicus in contrarium sciente & non contradicente legislatore factus, quòd hoc casu non agatur de tollenda (ubi præscriptio ne opus est) sed impedienda obligatio ne legis, quam legislator tolerans actus contrarios remisisse præsumi potest.

8 Quintò requiritur, ut consuetudo ante completum præscriptio nis tempus, vel per ipsum populum exercendo actum contrarium etiam unicum, vel per superiorem, puniendo transgressores legis, non sit interrupta: alias enim post talem interruptionem inchoanda foret. Si

verò

vero tempus consuetudinis jam esset
completum, unus actus in contrarium
non noceret, sed debet cōsuetudo
tollī eo modo quo mox dicemus. *Ab-*
bas in dicto c. final. n. 19. Paul. Lay.
de legib. c. ult. n. 14.

Sextò demum requiritur, quod
consuetudo sit circa talia, qua præ-
scribi possunt; sicut ergo Laici spi-
ritualia jura præscriptione ex defe-
du possessionis acquirere non pos-
sunt, ita nec consuetudine etiam im-
memoriali. Quare illa regula, quæ
traditur à Glos. & DD. in c. super qui-
busdam de verb. signif. quod acquisibi-
le per privilegium possit etiam acqui-
ri per consuetudinem, vel præscriptionem
temporis immemorialis, tantum pro-
cedit in ijs, in quibus non datur in-
capacitas possessionis. Plerumque
etiam concurrit ad impediendam ta-
li casu consuetudinem, quod ea ra-
tionabilis non sit, vel in detrimentum
Ecclesiarum tendat. *Glos. & Panor.*
n. 15. in d. c. fin. hoc tit.

Tollitur consuetudo semel legitimi-
mè

mē constituta & introducta non per unum solum actum contrarium, sed per consuetudinem aut legem contrariam, & quidem lex generalis tollit consuetudinem generalem contrariam, sed non particularēm, quæ in uno vel altero particulari loco viget, nisi id ipsum exprimat. *per textum not. in c. I. de constitutionibus in 6.* Probabiliter autem censetur satis exprimere per clausulam illam generalem *nulla obstante consuetudine &c.* ut enim ista clausula habeat aliquem effectum, debet posse intelligi non de consuetudine generali, utpote quæ etiam sine hac clausula per legem generalem abrogatur, sed etiam de particulari, cum omnis consuetudinis sit derogativa. sicut alias dicere solemus, qui omne dicit, nihil excludit &c. quod tunc minus dubit habere videtur, si lex addat *nulla obstante consuetudine*, *privilegio vel statuto &c.* tunc enim cum statuti & privilegii (quæ particulares & privatae leges sunt) quoque meminerit, uti que

que etiam consuetudinem particula-
rem intellexit. Cæterum hanc clau-
sulam, nulla obstante consuetudine, ma-
gis communiter DD. cum Glos. in
Clem. statutum de elect. in ver. consue-
tudine. accipiunt de consuetudine
præsente, quæ viget tempore nova
legis conditæ, non autem de consue-
tudine imposterum inducenda. Si
tamem lex consuetudinem impro-
baret tanquam prorsus irrationali-
lem & corruptelam, tunc ex defectu
rationalitatis contraria consuetu-
do, nisi ex nova causa introduci non
posset ut paulò superius in 2. & 3. re-
quisito dictum.

§. VI.

CORONIS HUIUS
CAPITIS I.

De libris & constitutionibus Cano-
nicis, eorumque Origine
& Authoritate.

Pro Coronide hujus Cap. I.
mihi visum est, post genera-
lem